

PROTESTOLARIN 3. YILINDA LÜBNAN'DA DERİNLEŞEN EKONOMİK KRİZ

DR. TUBA YILDIZ

Öğretim Üyesi İSTANBUL ÜNİ.

“

Bir müddettir Avn'ın ve damadı Cibran Basil'in kadim müttefiki Hizbullah lideri Hasan Nasrallah'la aralarında birtakım anlaşmazlıkların da açığa çıkması, seçim çalışmaları açısından Basil'in öncülük ettiği Özgür Yurtseverler Birliği (ÖYB) partisini beklenmedik bir çıkmaza sokmaktadır.

”

19

Aralık'ta Lübnan Enformasyon Bakanlığın-
dan yapılan açıklamada
yakıt krizi çözülemediği için elek-
trik ve internet kesintilerinin ar-
tacağına dair bir açıklama yapıldı.
Açıklama Lübnanlıların gündemini
sarsarken, aynı gün Birleşmiş Mil-
letler (BM) Genel Sekreteri Antonio
Guterres'in Necip Mikati hükû-
metinin davetlisi olarak Lübnan'a
yaptığı ziyaret ekonomik tikanık-
lığın yanı sıra politik krizleri de
bir kez daha görünür kıldı. Gu-
terres'in ülkedeki ekonomik du-
rumu Ponzi şemasına benzeterek

krize yol açan yolsuzluk sisteminin
de çöktüğünü belirtmesi siyasi
çatlağı göstermesi bakımından
dikkati çekti. Genel sekreterin zi-
yaretinden hemen sonra ise Cum-
hurbaşkanı Mişel Avn ve Merkez
Bankası Başkanı Riyad Selame'den
gelen beyanatlar, ayrıca mevcut
sorunlara ekle-
nen yeni zor-
luklar, 2022
yılında da
Lübnan'ın zor bir
süreçten geçeceğine
işaret etmektedir.

KRİZE KARŞI DENGESİZ SİYASİ TUTUM

Lübnan'da Ekim protestolarından
önce 2019 yılında 55 milyar doları
bulan gayrisafi milli hasılanın
(GSYŞH) 2021 yılı itibarıyla 20
milyar dolara düşmesi ve yaşanan
ekonomik bunalım nedeniyle Lüb-
nan poundunun %90 oranında
değer kaybetmesinin yanı sıra si-
yasi karar alıcılarının sorumluluğu

yüklenmemek adına Tarık Bitar örneğinde olduğu gibi zaman zaman çatışmaya varacak krizler yaratmaları, ülkedeki hayat şartlarının en alt seviyelere gerilemesine neden olmaktadır. Bu noktada bir diğer örneği de yakın zamanda Cumhurbaşkanı Mişel Avn verdi. Avn'ın, son zamanlarda Lübnan halkının yaşadığı zorluklarda siyasi otoritelerin hatalarının bulunduğu şeklinde ifade ettiği sözler gerek hiçbir sorumluluk üstlenmemesi gerekse de son üç yılda Saad Hariri'den Necib Mikati'ye uzanan hükümet sürecinde yöneten-yönetilen ayrışmasında kendi pozis-

yonunu göstermesi açısından dikkat çekmektedir. Diğer taraftan cumhurbaşkanının kısa bir süre önce ülkenin ekonomik kurtuluşu için en az 6-7 yıla ihtiyaç duyduğunu belirtmesi ancak IMF'nin talep ettiği reformlara dair herhangi somut bir adımdan bahsetmemesi de Avn'ın gündeminin daha farklı olduğunu göstermektedir.

Mişel Avn'ın gündemindeki ekonomi haricindeki önemli başlıklardan biri Guterres'in de üzerinde durduğu 2022 seçimleri.

Başından beri parlamento seçimlerinin martta yapılmasına itiraz eden Mişel Avn, diasporadaki Lübnanlıların oylarını vermeleri için yeterli süre olmadığını öne sürerek seçimleri Mayıs ayına ertelemeyi başardı. Bir müddettir Avn'ın ve damadı Cibril Basil'in kadim müttefiki Hizbullah lideri Hasan Nasrallah'la aralarında birtakım anlaşmazlıkların da açığa çıkması, seçim çalışmaları açısından Basil'in öncülük ettiği Özgür Yurtseverler Birliği (ÖYB) partisini beklenmedik

bir çıkmaza sokmaktadır. Basil'in ABD'nin yaptırım listesinde olması ve bunun Hizbullah'la dolaylı bağlantısı olması, öte yandan Marunilerin Hizbullah'la yan yana durmak istememeleri Basil'in "Şii İkili"ye karşı aldığı tavrın sertleşmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla Avn ve kendisinden sonra muhtemel cumhurbaşkanı adayı olacak Cibran Basil için ekonomik verilerden öte siyasi güvenlik daha önemli durmaktadır. Bu nedenle de 13 aylık bir boşluktan sonra eylül ayında kurulan Necib Mikati hükûmetine yüklenmek, Hizbullah ve Emel'le olan sürtüşmeler ÖYB'nin seçimlerde alacağı oy oranının düşmesi kaygısına karşın karşı tarafa da koltuk kaybettirerek kendi savunma mekanizmasını oluşturmaya çalıştığını göstermektedir.

Guterres'in ziyareti ve Avn'ın açıklamalarını takiben Merkez Bankası Başkanı Selame'den de Lübnan'ın ekonomik gerçeklerine dair gelen açıklamalar Lübnan gündemini belirledi. Karaborsada 1 doların 27.000 Lübnan poundunu görmesine rağmen resmî kurun hâlen 1.500 Lübnan poundu olarak sabitli olmasının "gerçekçi olmadığı" itiraf eden Selame, Lübnan'ın ekonomik olarak nefes alması için 12-15 milyar dolara ihtiyacı olduğunu belirtti. Lübnan'da 27 yıldır Merkez Bankası başkanlığını yürüten Selame'nin de Mişel Avn gibi ihtiyacı belirtip bir kurtuluş reçetesi sunmaması dikkat çekerken, Merkez Bankasının yaz aylarından bu yana akaryakıt ve ilaç üzerindeki sübvansiyonları kaldırmasıyla ortaya çıkan rezerv eksikliği Selame'nin bilinen ve çok da kritik bir açıklama yapmadığını

göstermektedir. Lübnan'da uzun zamandır yaşanan elektrik kesintilerinin ağustos ayında sübvansiyonların kaldırılmasıyla 20 saati bulması hayatın Lübnanlılar açısından biraz daha zor olmasına sebep olmuş ve Selame'nin evinin önünde çatışmaya varan protestolar gerçekleşmişti. İran'ın Lübnan'a yakıt göndereceğini açıkladığı bir dönemde Selame'nin akaryakıt sübvansiyonların kaldırılacağını ilan etmesi ve Merkez Bankasının krizde bir sorumluluğu olmadığını belirtmesiyse yalnızca protestoların şiddetlenmesine yol açmıştı.

Selame'nin son açıklamasında Lübnan'ın IMF'de 4 milyarlık dolarlık kotasının bulunduğu, paydaş ülkelerin de finansal destekleriyle 12 milyar doların elde edilebileceğine dair ifadelerinin Körfez ülkeleriyle olan kriz dönemine tesadüf etmesi de Selame'nin yine başka bir çıkmazı olarak görülmektedir. Bununla birlikte Hizbullah destekli önceki Hasan Diyab hükûmeti tarafından ekonomik

kriz sürecinde gelen suçlamalar nedeniyle resmî kurumlar bazında açığa çıkan çatışma, ayrıca Selame hakkında Fransa ve İsviçre merkezli açılan yolsuzluk davaları Selame'nin Suudi Arabistan'dan örtülü destek isteyerek üzerindeki baskıyı hafifletme niyetine işaret etmektedir.

“Başkent Beyrut dâhil olmak üzere Lübnan'da görünür olmaya başlayan çöp yığınları yeni bir "Kokunuz Çıktı" eylemine zemin oluştursa da Lübnanlılar sokak motivasyonlarını uzun zamandır kaybetmiş durumdadır.

LÜBNAN'DA "ÇÖP" KRİZİ YENİDEN

Lübnan'da ekonomik çöküşün siyasi yansımalarının farklı bir yüzü

de sokaklarda yığılmaya başlayan çöplerle açığa çıktı. Ülkede iki yıldan fazladır devam eden siyasi istikrarsızlık ve ekonomik çöküş nedeniyle artan yoksulluk, benzin / yakıt eksikliği, elektrik kesintileriyle sağlık sektöründeki aksamalara bir de toplanmayan çöpler nedeniyle bir kriz daha eklendi. Başkent Beyrut dâhil olmak üzere Lübnan'da görünür olmaya başlayan çöp yığınları yeni bir "Kokunuz Çıktı" eylemine zemin oluştursa da Lübnanlılar sokak motivasyonlarını uzun zamandır kaybetmiş durumdadır. Bununla birlikte sokaklarda yığılan çöplerin kimyasal ve tıbbi atıkları da barındırması Kovid- 19'la mücadelede hâlihazırda yetersiz kalan Lübnan'da halkın sağlığını ciddi oranda tehdit etmektedir.

2015 yılında Naame çöp toplama merkezinin kapatılması nedeniyle çöplerin toplanmasının durdurulması Lübnan sokaklarının çöplerle dolup taşmasına neden olmuş, dönemin Başbakanı Temmam Selam'ın sorunu çözmemesi nedeniyle de büyük bir protesto dalgası başlamıştı. İki yıl devam eden çöp sorunu Selam hükümetinin yeni bir çöp toplama şirketine ihaleyi vermesiyle sona ermiş gibi gözükse de 2019 yılının sonlarında derinleşmeye başlayan ekonomik krizle birlikte yeniden ortaya çıktı. Çöp toplama ihalesini 2017 yılında devralan RAMCO Atık Yönetim şirketinin günlerce toplamaması nedeniyle Lübnan sokaklarında birikmeye başlayan çöplerden doğan kriz, Antonio Guterres'in Lübnan'ın durumu için benzettiği Ponzi şeması bağlamında yeniden bir yolsuzluk sistemini göstermesi açısından da önemlidir. Nitekim

çöp toplama meselesi Lübnan'ın ilk defa yaşadığı bir sorun olmasa da mevcut sonuçları açısından bir öncekine göre çok daha kritik bir fotoğrafı yansıtmaktadır. Bu noktada öncelikle toplanmayan ve sokaklarda biriken medikal atıklar, pandemi sürecinde virüsün yayılmasını çabuklaştırmaktadır. Dolayısıyla sağlık sektörü de hemen hemen çökmekte olan ülkede çöplerin açık alanlarda birikmesi veya yakılması insan sağlığı açısından büyük bir tehlikeyi barındırmaktadır.

“

2021 yılında yoksulluk oranı son iki yılda yaklaşık %82'ye enflasyon oranının %562'ye ulaşan Lübnan'da sosyal hizmetlerden mahrum olan bir milyondan fazla hane olduğu açığa çıkmaktadır. Bununla birlikte martta yapılması muhtemel seçimlere kadar ülkede herhangi bir somut iyileşme olmayacağı da net bir şekilde anlaşılmaktadır.

”

Çöp krizinin Lübnan'daki bir diğer yansıması ve 2015 yılındaki krizden farkı ise son üç yılda ülkede artan yoksulluk oranına dair ortaya çıkan fotoğraftır. Yaz aylarında RAMCO şirketinden gelen açıklamada Metn ve Kisravan gibi nüfus yoğunluğu olan iki önemli bölgede çöp toplama hizmetinin askıya alındığı bildirilmiş ve önemli sebepler ileri sürülmüştü. Bunlardan ilki Merkez Bankasının sübvansiyonları kaldırması nedeniyle çöp araçlarının ihtiyacı olan benzini elde edememeleri ve çöp toplamaya

çıkamamaları olmuştu. Bir dğeriyse çöplerden topladıkları artıklarla hayatta kalmaya çalışan insanların çöp arabalarını çalmaya çalışmaları ve çöpçülere zarar vererek güvenlik problemlerine sebep olmalarıydı. Ülkedeki güvenlik zafiyeti ve ekonomik krizin boyutlarına dikkat çeken şirket yetkilileri, dolar kurunun artışıyla ödemelerde de ciddi sorunlara değinmişti.

Lübnan'da yeniden krize yol açan atık toplama sorununun ne kadar süreceği henüz belirsizliğini korumaktadır. Bunun nedenlerinden biri ise RAMCO'dan gelen uyarılara rağmen çöp toplama sorununun ülkenin gündeminde ilk sıralarda yer almasıdır. Şirket yetkililerine göre, Lübnan ihtiyacı olan finansal desteği elde etse bile yolsuzluk sisteminin kökleşmesi nedeniyle çöp krizi sık sık bir sorun olarak ortaya çıkacaktır. Bununla birlikte ülkede var olan mevcut problemler çöp meselesine bir öncekinde olduğu gibi iki yıl tahammül edilemeyeceğini göstermektedir.

Son tahlilde, 2021 yılında yoksulluk oranı son iki yılda yaklaşık %82'ye enflasyon oranının %562'ye ulaşan Lübnan'da sosyal hizmetlerden mahrum olan bir milyondan fazla hane olduğu açığa çıkmaktadır. Bununla birlikte martta yapılması muhtemel seçimlere kadar ülkede herhangi bir somut iyileşme olmayacağı da net bir şekilde anlaşılmaktadır. Seçimlerin sağlıklı ve şeffaf yapılabilmesi için siyasi tabakanın elde etmesi gereken toplumsal güven için ekonomik ilerlemenin kaydedilme zorunluluğunun göz ardı edilmesiyle Lübnan'ın bir başka çelişkisi olarak dikkat çekmektedir. ■